

РОБЪРТ ШЕКЛИ НАЙ-НЕОБХОДИМОТО

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от английски: Рени Димитрова, 1997

chitanka.info

Ричард Грегър седеше зад бюрото си в прашната канцелария на „ААА — Първокласна служба за междупланетно почистване“ и гледаше с ужас списъка. Той включваше 2305 отделни артикула. Грегър се опитваше да си спомни какво ли може да бе забравил.

Антирадиационният мехлем? Вакуумните горелки? Комплектът за почистване на водата? Да, те всички бяха тук.

Той се прозя и погледна часовника си. Арнолд, партньорът му, би трябвало вече да се е върнал. Бе отишъл да поръча всичките 2305 артикула и да наблюдава натоварването им на космическия кораб. След няколко часа „ААА — Първокласна“ трябваше да тръгне за изпълнението на новата си задача.

Но дали бе записал всичко необходимо? Един космически кораб сам по себе си е отделна планета, самостоятелен и самозадоволяващ се. Ако ти се свърши боба на Дементия II, там няма откъде да си купиш още. Няма Брегова охрана, която да побърза да ти смени изгорената облицовка на главния двигател. Трябва да си имаш резервна облицовка на борда, за да подмениш изгорялата, а справочниците ще ти кажат как да го направиш. Космосът е твърде обширен, за да могат да се провеждат много спасителни операции.

Екстрактор за кислород? Цигари? Беше като да поставиш двигатели на някой супермаркет, помисли си Грегър.

Той бутна списъка настрана, намери колода протрити карти и започна да подрежда един безнадежден пасианс, измислен от самия него.

Само след миг Арнолд пристъпи наперено в канцеларията.

Грегър изгледа партньора си със съмнение. Когато дребният химик се върнеше с тази странна горделива походка и с щастливо грейнало лице, това обикновено означаваше неприятност за „ААА — Първокласна“.

— Взе ли нещата? — попита Грегър.

— Направих даже нещо повече — отвърна гордо Арнолд.

— Трябва да излитаме...

— И ще излетим — каза Арнолд. Той се настани върху края на бюрото. — Току-що спестих значителна сума пари.

— О, не — въздъхна Грегър. — Какво си направил?

— Прецени — заговори с апломб Арнолд. — Само прецени огромните разходи за екипировката на една обикновена експедиция.

Ние товарим 2305 артикула само заради вероятността, че някой от тях може да ни потрябва. Харчим си парите, жизненото ни пространство става претъпкано, а това нещо така си и остава неизползвано.

— С изключение на един или два пъти — отвърна Грегър. — Когато ни спасява живота.

— Това съм го взел предвид — каза Арнолд. — Проучих много внимателно този проблем. И успех да орежа значително списъка. С капчица късмет намерих едно нещо, което е наистина необходимо за всяка експедиция. Най-необходимото.

Грегър се надигна и се надвеси над партньора си. През ума му преминаха видения за тежки телесни повреди, но той се въздържа с усилие на волята.

— Арнолд — заговори той. — Не знам какво си направил, но ти препоръчвам да качиш всичките 2305 артикула на борда, при това бързо.

— Не мога — отвърна Арнолд с нервна усмивка. — Парите свършиха. Но това нещо ще ни се отплати.

— Какво нещо?

— Най-необходимото. Ела при кораба и ще ти го покажа.

Грегър не можа да изтръгне от него повече нито дума. Арнолд се усмихваше тайнствено по дългия път до космодрума „Кенеди“. Корабът им вече се намиреше на площадката за изстрелване и трябваше да излети по график след няколко часа.

Арнолд отвори със светнало лице люка.

— Ето! — извика той. — Гледай отговора на молитвите на всеки екипаж!

Грегър влезе. Видя една голяма машина с фантастичен вид, с циферблати, лампички и индикатори, разхвърляни безразборно по повърхността ѝ.

— Какво е това? — попита Грегър.

— Не е ли красавица? — Арнолд ласкаво потупа с ръка машината. — Джо, междузвездният вехтошар, я беше скрил под щанда. Убедих го да ми я даде почти без пари.

Според Грегър това обясняваше всичко. Той си бе имал работа с междузвездния вехтошар Джо и преди, и винаги накрая се оказваше излъган. Всъщност играчките на Джо работеха, но кога, доколко и как, си беше съвсем друг въпрос.

— Никаква играчка на Джо няма да тръгва с мен в космоса. Може да успеем да я продадем като метал за вторични суровини — каза строго Грегър. Той започна да търси някакъв лост, за да натроши с него машината.

— Чакай — замоли се Арнолд. — Нека да ти я покажа. Помисли малко. Представи си, че сме в дълбокия космос. Главният двигател прекъсва и спира. След оглед установяваме, че от зъбно колело номер три е изскочила твърдосплавната гайка и е изчезнала някъде. Какво правим?

— Взимаме нова гайка от тези 2305 неща, които сме натоварили точно за такива спешни случаи — каза Грегър.

— Аа! Ама ти не си вписал никаква четвъртинчова твърдосплавна гайка в списъка! — заяви триумфално Арнолд. — Аз проверих. Тогава какво правим?

— Не знам — отвърна Грегър. — Ти кажи.

Арнолд пристъпи към машината и натисна един бутон. После произнесе с ясен глас:

— Твърдосплавна гайка с диаметър четвърт инч.

Машината зашумя и запъшка. Лампичките просветнаха. Една плоча се отмести и пред очите им се появи блестяща, току-що изработена твърдосплавна гайка.

— *Ето* какво ще направим — каза Арнолд.

— Хммм — изръмжа не особено впечатлен Грегър. — Значи прави гайки. И какво друго прави?

Арнолд отново натисна бутона.

— Половин килограм пресни скариди.

Когато панелът се отмести, скаридите бяха върху поставката.

— Трябваше да кажа да бъдат изчистени — заяви Арнолд. — Е, нищо. — Той отново натисна бутона. — Графитен прът с дължина метър и двадесет и два инча диаметър.

Панелът се отвори повече този път, за да може да мине прътът.

— И какво още може да прави? — попита пак Грегър.

— Какво би искал? — каза Арнолд. — Новородено тигърче? Вертикален карбуратор модел А? Двадесет и пет ватова крушка или дъвка?

— Да не би да казваш, че то може да направи *всичко*? — учуди се Грегър.

— Абсолютно всичко. Това е Конфигуратор. Опитай сам.

Грегър опита и произведе набързо литър прясна вода, ръчен часовник и бурканче със сос за коктейли.

— Хммм — произнесе той.

— Разбра ли какво исках да ти кажа? Не е ли по-добре това, вместо да се товарим с 2305 артикула? Не е ли по-просто и по-логично да си произведем само онова, което ни трябва, когато ни потрябва?

— Изглежда ми добре — каза Грегър. — Но...

— Но какво?

Грегър поклати глава. Наистина какво? Нямаше представа. Просто от опит знаеше, че тези играчки никога не са толкова полезни, надеждни или сигурни, колкото изглеждат на пръв поглед.

Той се замисли дълбоко, след което натисна бутона.

— Един транзистор, серия GE1342E.

Машината забръмча и панелът се отвори. Там беше мъничкият транзистор.

— Изглежда добре — отбеляза Грегър. — Какво правиш?

— Чистя скаридите — отвърна Арнолд.

След като се насладиха на вкусния коктейл от скариди, партньорите получиха разрешение от кулата за излитане. След един час корабът беше в космоса.

Насочваха се към Денет IV. Една планета със средни размери в звездния куп Сикофакс. Денет беше горещ, влажен и плодороден свят, страдащ само от един голям недостатък: твърде много дъжд. На Денет валеше през девет десети от времето, а когато не валеше, беше готово да вали.

Работата им беше лесна. Принципите на климатичния контрол бяха добре познати, тъй като много от световите страдаха от подобни трудности. На „AAA — Първокласна“ щяха да й бъдат необходими няколко дни, за да разруши шаблона на климата и да създаде нов.

След едно безпроблемно пътуване Денет се появи пред погледа им. Арнолд изключи автоматичния пилот и насочи кораба надолу през гъстите облаци. Те преминаха през километри бледа призрачна мъгла. Накрая започнаха да се появяват планинските върхове и те намериха една гладка, пуста, сива равнина.

— Странен цвят има тази земя — каза Грегър.

Арнолд кимна. С умела лекота той спусна кораба, изправи го, насочи се точно над равнината и като балансира двигателите, изключи тягата.

— Чудно, че няма никаква растителност — промърмори Грегър.

Само след миг откриха защо. Корабът увисна неподвижно за секунда, а после падна през равнината на около два метра, докато достигна твърда земя.

Равнината, както им се бе сторила, се оказа мъгла, с гъстота каквата можеше да се намери само на Денет.

Те набързо се освободиха от предпазните колани и започнаха да проверяват зъбите, костите и сухожилията си. Когато установиха, че всъщност нямат нищо счупено или разтегнато по телата си, започнаха да проверяват кораба.

Само че ударът не бе минал толкова безнаказано за горкия стар кораб. Радиото и автоматичният пилот бяха напълно разрушени. Десет от кърмовите плочи бяха смачкани и което бе най-лошото, някои фини компоненти на контролното табло за обратен ход бяха счупени.

— Имахме късмет все пак — каза Арнолд.

— Да — съгласи се Грегър, който се опитваше да види нещо през гъстата мъгла. — Но следващият път използвай уредите.

— От друга страна, аз съм доволен, че се случи така — заяви Арнолд. — Сега ще видиш какъв спасител си имаме в лицето на Конфигуратора. Хайде да се хващаме за работа.

Те направиха списък на повредените части. Арнолд пристъпи към Конфигуратора, натисна бутона и каза:

— Кърмова плоча, пет квадратни инча, дебелина половин инч, стоманена сплав 342.

Машината бързо я подаде.

— Трябват ни десет такива — каза Грегър.

— Знам — Арнолд натисна бутона отново. — Още една.

Машината не реагира.

— Може би трябва да й задам пълната команда — каза Арнолд. Той натисна бутона отново и произнесе: — Кърмова плоча, пет квадратни инча, дебелина половин инч, стоманена сплав 342.

Машината не реагира.

— Това е странно — учуди се Арнолд.

— Нали — изръмжа Грегър със странно чувство на присвигане в дъното на стомаха си.

Арнолд опита пак, но без успех. Той се замисли дълбоко, след което натисна бутона и каза:

— Пластмасова чаша.

Машината му подаде чаша от яркосиня пластмаса.

— Още една — каза Арнолд. Когато Конфигураторът не направи нищо, Арнолд поиска парче восък. Машината му го даде. — Още един — нареди Арнолд. Машината не направи нищо.

— Интересно — замисли се Арнолд. — Май трябваше да се сетя за тази възможност.

— Каква възможност?

— Явно Конфигураторът може да произведе всичко — каза Арнолд. — Но само в един екземпляр. — Той опита отново, като накара машината да направи два молива. Тя направи, но само един.

— Чудесно — каза Грегър. — Трябват ни още девет плочи. А пък таблото за обратен ход също се състои от няколко еднакви части. Какво ще правим?

— Ще измислим нещо — весело отвърна Арнолд.

— Надявам се — измърмори Грегър.

Навън започна да вали. Партньорите седнаха и се замислиха.

— Има само едно обяснение — заяви Арнолд след няколко часа. — Принципът на удоволствието.

— Ъ? — обади се Грегър. Той бе задрямал, приспан от лекото почукване на дъжда по смачканата обвивка на кораба.

— Машината трябва да има някаква форма на разум — каза Арнолд. — Все пак тя получава стимул, превръща го в команди за действие и произвежда продукт на базата на изказаната мисъл.

— Разбира се — отвърна Грегър. — Но само веднъж.

— Да. Но *защо* само веднъж? Това е отговорът на проблемите ни. Аз мисля, че трябва да се дължи на някакво самоналожено ограничение, свързано с усещането за удоволствие. Или може би погрешно разбрано усещане за удоволствие.

— Не те разбирам — каза Грегър.

— Слушай. Конструкторите не биха ограничили машината си по този начин. Единственото възможно обяснение е това: когато машината е била конструирана, при това толкова сложно, в нея са вкарани квазихуманни характеристики. От произвеждането на нещо ново, тя получава квазихуманно чувство на удоволствие. Но произведеното е ново само първия път. След това Конфигураторът иска да направи нещо друго.

Грегор се отпусна отново и задряма. Арнолд продължи да говори.

— Потенциално доволство. Ето какво иска машината. Крайното желание на Конфигуратора е да създава всичко възможно. От негова гледна точка повторението е загуба на време.

— Това е най-подозрителната линия на поведение, която съм чувал някога — каза Грегър. — Но ако предположим, че си прав, тогава какво трябва да направим?

— Не знам — отвърна Арнолд.

— Така си мислех и аз.

Тази вечер Конфигураторът им поднесе много вкусно телешко печено. Приключиха с ябълков пай *а ла машин* и кашкавал. Настроението им се повиши значително.

— Заместители — каза по-късно Грегър, докато пушеше една пура *екс машина*. — Това е, което трябва да опитаме. Сплав 342 не е единствената, която можем да използваме за плочите. Има сума материали, които ще изтратят, докато се върнем на Земята.

Конфигураторът не позволи да бъде излъган да произведе плоча от стомана или каквато и да било сплав на желязото. Те поискаха и получиха плоча от бронз. Но после машината не им даде такава от мед или калай. Алуминият беше приемлив, също като кадмий, платина, злато и сребро. Една волфрамова плоча бе интересна рядкост и на Арнолд му бе интересно да разбере откъде ли машината го бе намерила. Грегър забрани употребата на плутоний и на тях започнаха да не им достигат материали. Арнолд улучи избора на една плоча от някаква суперсложна керамика. А последната бе от чист цинк.

При триенето в пространството и високите температури плочите от редки метали щяха да бъдат склонни към разтопяване, но при подходящо охлаждане биха могли да изтратят до Земята. Все пак

нощната им работа бе увенчана с успех и партньорите се почерпиха с чудесно, макар и някак мазновато сухо шери.

На следващия ден те закрепиха плочите на място и огледаха работата си. Задната част на кораба изглеждаше като парцалено одеяло.

— Мисля, че е доста красиво — каза Арнолд.

— Само се надявам да издържи — отвърна Грегър. — Сега да се заемем с компонентите за обратния ход.

Но това беше проблем от различно естество. Четири еднакви части липсваха, при това нежни и точни изделия от стъкло и метал. И нямаше начин да бъдат заместени с нещо друго.

Машината изработи първата, без да се колебае. Но това бе всичко. Към обяд двамата мъже бяха разочаровани.

— Някакви идеи? — попита Грегър.

— За момента не. Нека си починем и да обядваме.

Те решиха, че ще им дойде добре една салата от раци и си поръчаха такава от машината. Конфигураторът побръмча малко, но не направи нищо.

— Какво има пък сега? — попита Грегър.

— Боях се точно от това — отвърна Арнолд.

— От какво се боеше? Преди не сме искали раци.

— Не — съгласи се Арнолд. — Но сме искали скариди. И те са ракообразни. Боя се, че Конфигураторът започва да взема решения по класове.

— Ти по-добре вземи да отвориш няколко консерви — каза Грегър.

— Амиии — усмихна се едва-едва Арнолд. — След като купих Конфигуратора, аз реших, че няма защо да си правим труда... Тоест...

— Нямаме ли консерви?

— Не.

Те се върнаха при машината и поискаха съомга, пъстърва и рибатон без каквото и да било успех. После опитаха да получат свинско печено, агнешко бутче и телешко. Нищо.

— Тя май отчита снощното печено като представително за всички видове бозайници — каза Арнолд. — Това е интересно. Ще можем да развием нова теория за животинските видове...

— Докато умираме от глад — прекъсна го Грегър. Той поиска печено пиле и този път Конфигураторът го подаде без колебание.

— Еврика! — извика Арнолд.

— По дяволите! — възмути се Грегър. — Трябваше да поискам пуйка.

Дъждът продължаваше да се лее над Денет и мъглата се виеше около шарената кърма на космическия кораб. Арнолд започна дълга серия от списъци, с които да заобиколи твърдите правила на машината. Грегър привърши сухото шери, опита безуспешно да си поръча една каса уиски и започна да си реди пасианс. Хапнаха за вечеря остатъците от обедното пиле и Арнолд приключи със списъците.

— Може и да стане — каза той.

— Какво може да стане?

— Принципът на удоволствието. — Той се изправи и започна да се разхожда из каютата. — Тази машина има квазихуманни характеристики. Със сигурност притежава и възможности за обучение. Мисля, че можем да я научим да открива удоволствие и в производството на едно и също нещо няколко пъти. И конкретно на компонентите на панела за обратен ход.

— Заслужава да се опита — каза Грегър.

Те говориха на машината до късно през нощта. Арнолд ѝ шепнеше убедително за радостта от повторението. Грегър говори на висок стил за естетическите стойности на удоволствието от произвеждането на един артистичен предмет като например компонент за уредите за заден ход, при това не само веднъж, а много пъти, като всеки от компонентите не се различава по нищо и е съвсем точно копие на предходния. Арнолд шепнеше съблазнително на машината за тръпката, онази виеща тръпка от безкрайното произвеждане на едно и също нещо. Екстаз! А Грегър го подкрепи толкова добре с философската си концепция за получаването на пълно удовлетворение, съобразено с индивидуалните особености и възможности на машината. Като концептуална система, продължаваше той, Повторението (противно на Създаването) се приближава почти напълно до състоянието на ентропия, което по своята същност означава перфектност.

Конфигураторът показваше, че ги слуша, като прищракваше и проблясваше със светлинките си. И когато влажната и бледа зора на

Денет се издигна в небето, Арнолд натисна бутона и подаде команда за компонент за обратния ход.

Машината се поколеба. Светлинките ѝ замигаха неспокойно и индикаторите затърсиха нещо. Несигурността ѝ можеше да се види във всеки от уредите.

После се чу изщракване. Панелът се отвори. И вътре имаше втори компонент за обратен ход!

— Успех! — изрева Грегър и удари Арнолд по гърба. Побърза да поръча още един. Но този път Конфигураторът издаде ниско и недоволно ръмжене.

И не произведе нищо.

Грегър опита пак. Но машината дори и не се поколеба. Просто не направи нищо.

— Че какво пък ѝ става сега? — попита Грегър.

— Очевидно е — тъжно отвърна Арнолд. — Решила е да опита с повторението, за да не би да изпусне нещо. Но след като опита, е решила, че не ѝ харесва.

— Машина, която не обича повторението? — изпъшка Грегър. — Та това е нечовешко!

— Напротив — нещастно отвърна Арнолд. — Твърде е човешко.

Вече беше време за вечеря и партньорите трябваше да измислят нещо, което Конфигураторът би им произвел за ядене. Ястието от зеленчуци се получи, но не беше твърде хранително. Машината им произведе само една филия хляб и никаква торта. Млечните продукти бяха изключени заради снощното парче кашкавал. Накрая, след цял час опити, Конфигураторът им подаде половин килограмова китова пържола, явно поради това, че не бе успяла да категоризира кита между рибите и бозайниците.

Грегър се зае отново с работа, като продължи да набива в рецепторите на машината урока за радостта от повторението. Постоянното бръмчене и проблясването от време на време на някои от индикаторите показваха, че Конфигураторът все още го слуша.

Арнолд измъкна няколко справочника и се зае да ги изучава. След няколко часа той вдигна глава с триумфален вик.

— Знаех си аз, че ще намеря!

— Какво? — погледна го веднага Грегър.

— Заместител на таблото за обратен ход! — Той пхна една от книгите под носа на Грегър. — Гледай тук. Един учен от Ведниър II го е проектирал преди петдесет години. Доста е груб за модерните стандарти, но ще работи. И тъкмо ще ни свърши работа в този кораб.

— Но от какво е направен? — попита Грегър.

— Е, това му е най-доброто. Няма как да сбъркаме! Направен е от каучук!

Той бързо натисна бутона на Конфигуратора и прочете описанието на контролното табло. Нищо не се случи.

— Трябва да ни направиш таблото на Ведниър! — извика Арнолд на машината. — Ако не го направиш, ти ще нарушиш собствените си принципи! — Той натисна отново бутона и с отчетлив глас отново прочете описанието.

Нищо не се случи.

Грегър внезапно изпита ужасно съмнение. Той заобиколи Конфигуратора, намери онова, от което се страхуваше, и го показа на Арнолд.

Там беше закрепена табелката с данните за производителя. На нея пишеше: *Клас 3, Конфигуратор. Произведен от Лаборатории Ведниър, Ведниър II.*

— Значи вече са го използвали за това — каза Арнолд.

Грегър не отговори. Просто нямаше какво да каже.

В кораба беше започнала да се образува плесен и по стоманените плочи на кърмата се виждаше ръжда. Машината продължаваше да слуша химна на партньорите за повторението, но не правеше нищо, с което да потвърди, че е съгласна с тях.

Отново изникна проблемът с храната. Плодовете вече бяха отпаднали заради ябълковия пай, също и всички видове месо, риба, млечни продукти и зърнени храни. Накрая те вечеряха леко с жабешки бутчета, печени скакалци (по една стара китайска рецепта) и филе от игуана. Но сега, когато гущерите, насекомите и земноводните бяха вече използвани, те знаеха, че менюто им е изчерпано.

И двамата вече показваха признаци на умора. Дългото лице на Грегър бе станало по-кокалесто от всякога. Арнолд откри плесен в косата си. Навън дъждът се сипеше безспир, процеждаше се покрай прозорците и попиваше в така или иначе мократа пръст. Корабът започна да се накланя под собственото си тегло в размекнатата почва.

Не можаха да измислят нищо за ядене.

Тогава Грегър се реши на крайност.

Обмисли идеята си много внимателно. Защото още една грешка щеше да срути и без това лошото им душевно състояние. Но колкото и малък да беше шансът за успех, той трябваше да опита.

Бавно се приближи до Конфигуратора. Арнолд го изгледа ужасен от дивия блясък в очите му.

— Грегър! Какво ще правиш?

— Ще дам на това нещо една последна команда — заяви Грегър с прегракнал глас. С трепереца ръка той натисна бутона и прошепна командата си.

В първия миг не се случи нищо. Тогава Арнолд извика:

— Дръпни се!

Машината започна да си гърчи и тресе, стрелките на уредите заиграха диво, светлинките блеснаха. Индикаторите за топлина и ток промениха цвета си от червено в пурпурно.

— Какво й каза да произведе? — попита Арнолд.

— Не съм й казал да произвежда нищо — отвърна Грегър. — Казах й да се репродуцира!

Конфигураторът затрепери конвулсивно и избълва облак черен дим. Партньорите се закашляха и се опитаха да поемат по-чист въздух.

Когато димът се разнесе, Конфигураторът си беше все още на мястото, макар боята му да се бе полющила и няколко от индикаторите да бяха изгорели. Но до него, проблясващ от черно машинно масло, се намираще дубликатът на Конфигуратора.

— Ти успя! — развика се Арнолд. — Ти ни спаси!

— Направих повече от това — заяви Грегър с леко доволство. — Направих двама ни богати. — Той се обърна към дубликата на Конфигуратора, натисна бутона му и извика: — Репродуцирай се!

След седмица Арнолд, Грегър и трите Конфигуратора се върнаха на космодрума „Кенеди“, след като си бяха свършили работата на Денет. Щом кацнаха, Арнолд напусна кораба и хвана едно такси. Отиде първо на крайбрежната улица, после в центъра на Ню Йорк. Работата не му отне много време и след няколко часа, той се върна на кораба.

— Да, всичко е наред — извика той на Грегър. — Срегнах се с няколко бижутера. Можем да пласираме около двадесет големи скъпоценни камъка, без да предизвикаме паника на пазара. След това мисля, че трябва да се съсредоточим върху платината за известно време, а после... Какво има?

Грегър го гледаше тъжно.

— Забелязваш ли нещо?

— Ъ? — Арнолд огледа каютата, Грегър и конфигураторите. Чак сега забеляза.

В каютата имаше четири конфигуратора, а преди това бяха само три.

— Накарал си ги да произведат още един ли? — попита Арнолд. — Нищо де. Просто кажи сега на всеки от тях да направи по един диамант...

— Ти още не разбираш — тъжно промълви Грегър. — Гледай. Той натисна бутона на най-близкия конфигуратор и каза:

— Диамант. — Конфигураторът започна да се тресе. — Ти, с твоя проклет принцип на удоволствието — заговори отново Грегър. — Повторение! Тези проклети машини са станали истински сексманяци!

Машината се разтресе и произведе...

Нов конфигуратор.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.